

університет ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2020. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Kolosov/d_Kolosov.pdf (дата звернення: 09.09.2021).

Ключові слова: процедура, процес, трудові спори, харківська школа права, Трудовий процесуальний кодекс.

Key words: procedure, process, labour disputes, Kharkiv Law School, Labour Processual Code.

ГАЛУЗІНСЬКИЙ НАЗАР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри трудового права та права соціального забезпечення*

ПРАВООБМЕЖУЮЧІ САНКЦІЇ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У період розбудови України як соціальної держави, функціонування якої ґрунтується на засадах людиноцентризму, а особливо в умовах воєнного стану, що запроваджений у нашій державі з 24 лютого 2022 року, саме від ефективної реалізації права на соціальний захист залежить виживання людей, що постраждали від збройного конфлікту, тимчасової окупації територій України, повсюдних проявів насильства та порушень їх прав, забезпечення їм та їх сім'ям належного життєвого рівня та можливість задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості. Варто констатувати, що протягом останніх років система соціального захисту в Україні була значно удосконалена – започатковано її діджиталізацію, спрощено доступ до значної кількості видів соціального захисту, з урахуванням вимог сьогодення визнано на законодавчому рівні окремі життєві обставини, що порушували звичні умови життя, соціальними ризиками та передбачено соціально-забезпечувальні надання для подолання їх наслідків. Проте непослідовність розвитку соціально-забезпечувального законодавства України з 1991 року знижують ефективність регулювання галузевих відносин, а тому задекларовані соціальні права залишаються слабо захищеними та нереалізованими. У зв'язку із цим не втрачає актуальності питання розроблення та вдосконалення механізмів, які б забезпечували примусове виконання обов'язків суб'єктами відносин у сфері соціального захисту, зокрема юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність у праві соціального забезпечення передбачає обов'язок правопорушника понести обмеження, як правило фінансового характеру, що передбачені санкцією відповідної правової норми, внаслідок порушення приписів норм права соціального забезпечення, з метою поновлення порушених прав іншого з суб'єктів галузевих відносин.

Особливістю юридичної відповідальності у праві соціального забезпечення є те, що левову її частку становлять правопоновлюючі та правообмежуючі санкції.

Так, відповідно до статті 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» 23.09.1999 № 1105-XIV у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням (у тому числі встановленим чи виявленим у період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів), що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму можуть бути здійснені страхові виплати: (1) втраченого заробітку (або відповідної його частини) залежно від ступеня втрати потерпілим професійної працездатності; (2) одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого); (3) дитині, яка народилася з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності; (4) для компенсації витрат на медичну та соціальну допомогу [1].

Як закріплено у статті 42 вказаного нормативно-правового акту розмір одноразової страхової виплати потерпілому визначається відповідно до ступеня втрати професійної працездатності, виходячи з 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права потерпілого на страхову виплату [1] (станом на січень-червень 2022 року – 42 177 грн.).

Водночас частиною 2 статті 42 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» передбачено, що у разі встановлення комісією з розслідування нещасного випадку факту залежності ушкодження здоров'я з порушенням потерпілим нормативних актів про охорону праці, розмір одноразової допомоги зменшується на підставі висновку цієї комісії, але не більш як на 50 відсотків.

Іншим прикладом правообмежуючих санкцій у праві соціального забезпечення може бути положення ст. 23 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», якою закріплені підстави для відмови в наданні допомоги по тимчасовій непрацездатності, серед яких: одержання застрахованою особою травм або захворювання при вчиненні нею кримінального правопорушення; навмисне заподіяння шкоди своєму здоров'ю з метою ухилення від роботи чи інших обов'язків або симуляція хвороби [1].

Правообмежуючі санкції у праві соціального забезпечення поширені й у сфері державної соціальної допомоги як організаційно-правової форми соціального захисту. Так, підставою для відмови у призначенні допомоги на дітей одиноким матерям (крім визначених законодавством випадків) є випадки, коли у складі сім'ї є працездатні особи, які досягли 18-річного віку станом на початок періоду, за який враховуються доходи, та не працювали, не проходили військової служби, не провадили підприємницької чи професійної незалежної діяльності, не здобували освіти за денною або дуальною формою здобуття освіти в закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової перед-

вищої, вищої освіти, не зареєстровані в центрі зайнятості як безробітні або як такі, що шукають роботу, сумарно більше ніж три місяці протягом періоду, за який враховуються доходи [2].

Доцільно наголосити, що наведені санкції застосовуються не за безпосереднє порушення приписів соціально-забезпечувального законодавства, а є заходами впливу на недобросовісних отримувачів соціальних надань, що дозволяють максимально забезпечити адресність (що стосується державної соціальної допомоги як організаційно-правової форми соціального захисту) та цільове використання коштів (що стосується загальнообов'язкового державного соціального страхування) у сфері соціального захисту.

Таким чином, правообмежуючі санкції у праві соціального забезпечення можна диференціювати на дві групи. Перша група санкцій включає в себе норми, спрямовані на зниження розмірів грошових виплат у сфері соціального захисту чи тривалості їх здійснення. Друга група санкцій охоплює положення, які закріплюють підстави для відмови в наданні того чи іншого виду соціального захисту, що дозволяє максимально забезпечити інтереси другого з учасників відповідних галузевих відносин та у глобальному сенсі держави і суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 49–51. Ст. 376.
2. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751. *Офіційний вісник України*. 2001. № 52. Ст. 2365.

Ключові слова: право на соціальний захист, відповідальність у праві соціального забезпечення, правообмежуючі санкції у праві соціального забезпечення, недобросовісна поведінка.

Key words: right to social protection, responsibility in social security law, restrictive sanctions in social security law, dishonest behavior.

ЗІНЧЕНКО ОЛЕКСАНДР ВІКТОРОВИЧ

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри трудового права*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІ ОСІБ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ПОЗА МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯМ РОБОТОДАВЦЯ: СЬОГОДЕННЯ

В умовах економічного спаду, пов'язаного з пандемією COVID-19, війною з Російською Федерацією питання правового регулювання